

Initiativärende gällande handläggningstiden m.m. i vissa ärenden vid Åklagarmyndigheten i Västerås, åklagarkammaren i Gävle

---

Initiativet

Den 1 och 2 oktober 2003 genomförde min företrädare Claes Eklundh en inspektion vid Åklagarmyndigheten i Västerås, åklagarkammaren i Gävle. Vid inspektionen gick inledningsvis kammarens 20 äldsta ärenden igenom och därefter granskades varje rotels fem äldsta ärenden. Vid granskningen noterades 17 ärenden i vilka handläggningstiden kunde ifrågasättas. Det föreföll som om det i dessa ärenden under vissa längre perioder inte hade företagits några utredningsåtgärder.

Bland dessa ärenden uppmärksammades att i två ärenden som rörde misstanke om skattebrott och grovt skattebrott hade handlingar inkommit från skattekontoret i Bollnäs i november 2000. Beslut att inleda förundersökning fattades först i januari 2002. Ett ytterligare ärende som rörde misstanke om vållande till kroppsskada eller sjukdom och arbetsmiljöbrott inkom till kammaren i mars 2001. Två och ett halvt år senare var beslut i åtalsfrågan ännu inte fattat och åklagare hade i september 2003 givit muntliga direktiv till polisen.

Claes Eklundh beslutade att ta upp handläggningen av de aktuella ärendena till utredning.

Utredning

Ärendet remitterades till åklagarmyndigheten för upplysningar och yttrande över anledningen till att de aktuella förundersökningarna inte var avslutade och vilka åtgärder som hade vidtagits för att påskynda handläggningen av ärendena. Vidare skulle myndigheten ange varför beslut att inleda förundersökning i ärendena gällande misstanke om skattebrott m.m. fattades först i januari 2002 samt vilka överväganden som gjordes beträffande frågan om preskription i ärendet gällande misstanke om vållande till kroppsskada.

Åklagarmyndigheten kom in med ett remissvar till vilket var fogat upplysningar från chefsåklagaren AA (här utelämnade) samt från vice chefsåklagaren BB och kammaråklagarna CC, DD, EE, FF, GG, HH och JJ (här utelämnade).

Efter att inledningsvis ha redogjort allmänt för handläggningen av förundersökningar anförde KK följande.

Som Justitieombudsmannen funnit vid sin inspektion av Åklagarkammaren i Gävle har ett flertal förundersökningar handlagts på ett sådant sätt att det kan ifrågasättas om det skyndsamhetskrav som följer av rättegångsbalken har iakttagits. I vissa av de granskade ärendena synes, såvitt diariet utvisar, inga utredningsåtgärder ha vidtagits under lång tid. I något fall har det gått mer än ett år mellan åtgärderna.

De åklagare som handlagt de aktuella ärendena har uppgivit att det i vissa av ärendena har förekommit kontakter i form av muntliga direktiv och påminnelser som inte antecknats i diariet. Detta trots att jag vid upprepade tillfällen vid såväl ledningsmöten med kammarcheferna som vid mina tillsynsbesök påpekat att diarieföring skall ske av såväl muntliga direktiv som muntliga påminnelser. Även om jag inte finner skäl att ifrågasätta riktigheten av att de handläggande åklagarna i vissa fall varit mer aktiva i sin undersökningsledning än vad diariet utvisar är det inte acceptabelt att förundersökningar blir liggande på det sätt som i vissa fall skett.

Anledningen till de i vissa fall långa handläggningstiderna har uppgivits vara den periodvis mycket ansträngda arbetssituationen. Att kammaren har haft ett ansträngt personalläge är något som har varit känt av oss. Situationen har dock varit densamma inom hela Västeråsregionen och det har därför inte funnits möjlighet att omfördela personalresurser till Åklagarkammaren i Gävle. Därtill kommer att det ekonomiska läget varit sådant att det inte heller har varit möjligt att rekrytera ytterligare personal. Under slutet av 2003 har dock det ekonomiska läget förbättrats och ytterligare resurser har tillförts åklagarmyndigheten. Rekrytering av ytterligare personal till bland annat kammaren i Gävle har därefter pågått kontinuerligt. Rekryteringsprocessen av främst nya åklagaraspiranter är dock förhållandevis tidskrävande och medför att personalförstärkningar inte alltid kan tillföras i den takt som vore önskvärt.

Enligt min mening finns det inte skäl att ifrågasätta att de i vissa fall långa handläggningstiderna främst har berott på det ansträngda personalläget vid kammaren. Även om personalläget varit ansträngt vid åklagarkammaren synes det även ha funnits brister i kammarens uppföljning av äldre ärenden. När arbetsläget är ansträngt är det enligt min mening särskilt viktigt att tillse att en kontinuerlig uppföljning sker så att ärenden inte blir liggande utan åtgärd under en längre tid.

När det gäller frågan om varför beslut om att inleda förundersökning i två ärenden som inkommit under november 2000 fattats först i januari 2002 önskar jag anföra följande. Som framgår av yttrandet från kammarchefen har hon under år 2001 i vart fall vid två tillfällen för den handläggande åklagaren påtalat vikten av att prioritera de aktuella ärendena. Även om jag har en viss förståelse för att arbetssituationen på kammaren medfört att möjligheterna att omfördela ärendena varit begränsade borde hon, när hennes påpekanden uppenbarligen inte ledde till något resultat, agerat mer kraftfullt för att tillse att beslut fattades i ärendena.

Vad avser preskriptionsbedömningen i ärendet C-5-917-01 har den handläggande åklagaren uppgivit att hon ansett att det till arbetsmiljöbrottet underliggande brottet, vållande till kroppsskada varit att bedöma som grovt brott, med förlängd preskriptionstid som följd. I denna del har jag inget ytterligare att anföra.

Att de aktuella ärendena inte handlagts med önskvärd skyndsamhet och prioritering är naturligtvis beklagligt. Kammarledningen har dock efter Justitieombudsmannens inspektion aktivt arbetat med tydligare rutiner för uppföljning och kontroll av ärenden. Vid kammaren sker nu en månatlig kontroll av samtliga ärenden, rutinerna avseende påminnelser har ändrats och kammarledningen kommer att vid flera tillfällen per år gå igenom de ärenden som finns på varje rotel med respektive åklagare. De vidtagna åtgärderna synes ha haft önskvärd effekt eftersom de nu aktuella förundersökningarna, med några få undantag, avslutats eller kommer att avslutas inom den närmaste tiden.

Jag har fullt förtroende för att ledningen vid åklagarkammaren skall komma till rätta med de problem avseende handläggningstiderna som funnits vid kammaren. Med

anledning av det inträffade kommer jag dock att följa upp kammarens handläggningstider under detta verksamhetsår, som med all sannolikhet blir det sista för åklagarmyndigheten.

Samtidigt som åklagarkammaren inspekterades genomfördes också en inspektion vid Polismyndigheten i Gävleborgs län, närpolisområde Gävle. Iakttagelserna från den inspektionen har redovisats i ett protokoll i ärende dnr 3826-2003. Med anledning av iakttagelserna togs ett initiativärende upp (dnr 4371-2003) och jag har i beslutet i det ärendet den 11 maj 2004 riktat allvarlig kritik mot polismyndigheten för dess sätt att bedriva utredningsverksamheten vid Näpo Gävle. Såväl protokollet som beslutet finns tillgängligt på JO:s hemsida (www.jo.se).

Bedömning

Undersökningsledaren har ansvar för förundersökningen i dess helhet. Han skall se till att utredningen bedrivs effektivt och att den enskildes rättssäkerhetsintressen tas till vara. Undersökningsledaren skall också ge dem som biträder honom behövliga direktiv för arbetet (1 a § andra stycket förundersökningskungörelsen, 1947:948).

En förundersökning skall enligt 23 kap. 4 § andra stycket rättegångsbalken (RB) bedrivas så skyndsamt som omständigheterna medger. När det inte längre finns skäl att fullfölja den skall den läggas ned.

Vid inspektionen noterades 17 ärenden i vilka handläggningstiden kunde ifrågasättas. KK har upplyst att det varit ett ansträngt personalläge på kammaren men att det ekonomiska läget förbättrats under slutet av år 2003 så att nyrekryteringar kunnat göras.

Av de upplysningar som inhämtats från respektive rotelinnehavare har framkommit att åklagare i vissa av ärendena haft problem med att få de utredningsåtgärder som begärts vidtagna av polisen. I flertalet av ärendena kan konstateras att det enligt noteringar i diariet dröjt lång tid innan polisen påmint i saken. Några av åklagarna har därutöver framfört att en del muntliga kontakter som de haft med polisen inte har dokumenterats.

Jag är inte minst mot bakgrund av mina iakttagelser i ovan nämnda initiativärende medveten om att arbetssituationen vid Polismyndigheten i Gävleborg är ansträngd och att det därför kan ha varit svårt att få utfärdade direktiv verkställda. Även i en sådan situation ställs emellertid krav på aktivitet från åklagarna i deras egenskap av undersökningsledare. Det är inte tillräckligt att förundersökningsledaren utfärdar direktiv utan denne måste också följa upp och bevaka att dessa följs. Jag kan här hänvisa till uttalanden som Claes Eklundh gjort beträffande åklagares agerande för det fall att önskat biträde från polismyndighetens sida inte erhålls (JO 2003/04 s. 82).

BB har upplyst att han i februari 2004 skulle sammanträffa med företrädare för polismyndigheten för att diskutera hur man med tillförda polisiära resurser skulle kunna avarbeta balansen av outredda bedrägerier och förskingringar. Sådana insatser ställer självfallet särskilda krav på samarbete mellan åklagare och polis. AA har upplyst att samarbetet fungerar bra. Det är emellertid även i fall då sådana

kontakter tagits angeläget att sträva efter att varje enskilt ärende drivs framåt, bl.a. genom att påminnelser skickas till polisen. Det kan ju t.ex. även i det enskilda fallet finnas andra anledningar än resursbrist till att handläggningen av ärendet inte fortskrider.

Från en åklagare har framförts att muntliga direktiv till polisen är att föredra. Jag har i och för sig inte någon erinran mot att direktiv lämnats muntligen. En sådan ordning ställer dock särskilda krav på dokumentation. Som nämnts ovan har vissa muntliga kontakter som förevarit mellan polis och åklagare inte dokumenterats. I likhet med vad KK anfört vill jag påpeka vikten av att såväl muntliga direktiv som påminnelser dokumenteras. Detta för att ärendets gång skall bli lätt att följa. Det är viktigt, inte bara för att en efterhandsgranskning skall kunna göras utan också för att i de fall då annan åklagare måste överta ansvaret för ärendet denne lätt skall kunna bilda sig en uppfattning om handläggningen. Jag noterar att AA upplyst att man på kammaren utarbetat ”skarpare rutiner för rotelvård” för att bl.a. förbättra uppföljningen av ärenden.

I två ärenden gällande misstanke om skattebrott och grovt skattebrott konstaterades vid inspektionen att det dröjt 14 månader innan beslut att inleda förundersökning fattades.

Enligt 23 kap. 1 § första stycket RB skall förundersökning inledas så snart det på grund av angivelse eller av annat skäl finns anledning att anta att brott som hör under allmänt åtal har förövats. Tröskeln för att inleda förundersökning har satts lågt. Det räcker med att det förekommer anledning till misstanke om brott. En förundersökning kan således inledas på mycket vaga misstankar så snart dessa avser något som kan vara ett brott. Det ankommer således alltid på förundersökningsledaren att omgående ta ställning till om uppgifterna i en brottsanmälan utgör tillräcklig grund för ett beslut i förundersökningsfrågan samt att – om detta inte skulle vara fallet – föranstalta om de förutredningsåtgärder som krävs för att man så snabbt som möjligt skall få fram det erforderliga beslutsunderlaget.

Det har inte framkommit vad som orsakat dröjsmålet med ställningstagandet i åtalsfrågan. Någon förutredning synes såvitt diariet utvisar inte ha vidtagits. Jag konstaterar att den åklagare som övertog ärendet i januari 2002 samma dag beslutade att inleda förundersökning. AA har upplyst att hon i vart fall vid två tillfällen under år 2001 framhållit vikten av att prioritera de ärenden på roteln där beslut i förundersökningsfrågan inte fattats. Ett dröjsmål på 14 månader är helt oacceptabelt. Jag delar KK:s uppfattning att kraftfullare åtgärder borde ha vidtagits för att se till att sådana beslut fattades tidigare än som skedde.

Beträffande ärendet gällande misstanke om vållande till kroppsskada och arbetsmiljöbrott finner jag, mot bakgrund av vad som anförts om åklagarens bedömning att det rört sig om misstanke om grovt brott, inte anledning att göra något uttalande i saken.

Ärendet avslutas med den kritik som ligger i det ovan anförda.